

NAISED FOTOKAAMERAGA

Ajaloolane TÕNIS LIIBEK tutvustab esimesi Eesti naisi, kes haarasid kätte fotokaamera ning hakkasid sellega elatist teenima.

Kui fotograafia 19. sajandi keskpaigas Vene tsaaririigi Läänemere kubermangudesse jõudis, jäi see siinmail pikaks ajaks meeste mängumaaks. Veel 1881. aasta rahvaloenduse andmetel polnud Eestimaa kubermangus ühtegi naissoost fotograafi ning Liivimaa kubermangu eestikeelsel alal töötas Tartu fotoärides vaid kaks naist.¹

Õrnem sugu oli aga fotograafiaga sellest hoolimata tihedalt seotud. Läbi aegade on naised olnud fotoäride tänuväärteteks klientideks, samuti värvati naisi fotoäridesse tööle retušeerijateks, kopeerijateks ja vastuvõtudaamideks. Kõigi eelduste kohaselt rakendasid mitmed fotograafid juba algusaegadel oma fotoäri tegemistesse abikaasat ja tütreid, kuigi täpsemad andmed selle kohta puuduvad.²

Fotograafia algusaastatest kuni Teise maailmasõjani tegutses Eestis üle tuhande fotograafi, neist naisi sadakond.³ Enamik naispiltnike töötas mõnes fotoäris abifotograafina, mitmed koos oma abikaasaga, samuti kuulusid nende hulka harrastuspiltnikud. Iseloomulik on, et pildistamisega tegelesid fotograafi peres sündinud või fotograafiga abiellunud naised. Abikaasaga koos töötanud naisfotograafide puhul on vahel küll keeruline tuvastada fotode autorlust.

140

Näiteks 1930. aastatel Tallinnas fotoäri pidanud **Annemarie von Stackelberg** (sündinud von Kuhlberg, 1904–1964) kasutas oma varalähkunud abikaasa, fotoamatööri Claus von Stackelbergi mahukat negatiivide kogu, kopeerides neilt pilte mitmetele väljaannetele. Samas fotografeeris ta ka ise, kuid avaldatud fotod signeeriti vaid nimega Stackelberg.⁴ Sarnane olukord oli Evi Lembergiga (sündinud Elvine Marie Baumann, 1904–1999), kes töötas koos oma mehe Walteriga.⁵

Enamik kodumaise fotograafia esimese sajandi vältel (1844–1944) Eestis töötanud naispiltnikest olid tegevad 1920.–1930. aastatel. Kui 19. sajandil tegutses Eestis kümmekond naisfotograafi, siis aastatel 1900–1917 alustas fotograafina tööd veidi üle paarikümne ning aastatel 1918–1940 üle poolesaja naise. Paljud neist tegutsesid siiski lühiajaliselt ning suurelt osalt neist pole säilinud kindla autorlusega fotosid. Samas leidub nende seas naisi, kellelt on säilinud sadu ülesvõtteid.

Johan Betlem abikaasa ja lastega. Foto: Olga von Riekhoff (1892). Tallinna Linnamuuseumi Fotomuuseum (=TLM) F 8813: 1

Johan Betlem with wife and children. Photo: Olga von Riekhoff (1892). Tallinn City Museum's Museum of Photography (=TLM) F 8813: 1

Esimeseks naisfotograafiks Eestis oli teadaolevalt Stockholmist saabunud rootslanna Olivia Ohlsson, kes 1867. aasta kevadel avas Tallinnas Harju tänaval Kochi hotelli (hilisem Kuld Lõvi) kõrval pildistamiskoha.⁶ Tema viibimine Tallinnas jäi siiski väga lühikeseks ning tema edasine käekäik on teadmata, samuti pole tuvastatud ühtegi tema tehtud pildistust.

Järgmine nimeliselt teada olev naispiltnik, kes Eestis fotode tegemisega elatist teenis, alustas oma tegevust üle paarikümne aasta hiljem. Tegemist oli **Olga von Riekhoffiga**, kes 1889. aastal omandas Tallinnas Viru värava juures asunud Aleksander Robergi ateljee, mis oli selleks ajaks tegutsenud üle kümne aasta.⁷ Riekhoff oli esimene pikemat aega Eestis tegutsenud elukutseline naisfotograaf.

6 Revalsche Zeitung (=RZ), 21.03.1867.

7 Ateljee asus Tallinnas Aia tänava ja Narva maantee nurgal Jürgensoni majas (Narva mnt 537). RZ, 24.05.1889; Дело о выдаче свидетельства вдове О. фон Рикгоф на содержание в г. Ревеле фотографии, купленной у А. Робеpra, 1889. Ajalooarhiiv (=EAA) 29.2.2793.

1 Ergebnisse der ehstländischen Volkszählung. Bd. 2, Die Zählung in den übrigen Städten ausser Reval: Baltischport, Wesenberg, Weissenstein u. Hapsal. Hrsg. Paul Jordan. Reval 1885. Riias töötas samal ajal seitsmes fotograafiaäris 47 inimest, neist üheksa olid naised. (Ergebnisse der baltischen Volkszählung. Th. I. Riga 1883, VIIg) Soomes tegutses 19. sajandil oluliselt rohkem naisfotograafe, näiteks Caroline Becker ja Hedvig Keppler töötasid seal juba 1859. aastal. Vt ka Women Photographers – European Experience. Ed. by Lena Johannesson, Gunilla Knape. Gothenburg 2004.

2 Võimalik, et fotograafiaga tegeles tuntud Tartu kunstniku ja fotograafi August Matthias Hageni tütar Julie Hagen-Schwarz (1824–1902), kes sageli maalis fotode järgi. 1866. aastal Berliinis naiste ettevõtluse edendamiseks asutatud Lette Seltsi (Verein zur Förderung der Erwerbsfähigkeit des weiblichen Geschlechts) õppeasutus alustas fotograafia õpetamist alles 1890. aastal.

3 Eesti fotograafide elulooline andmebaas 1844–1944 (MTÜ Eesti Fotopärand). 2014. aastal avati Hiiumaa muuseumis näitus „Esimesed naisfotograafid Hiiumaal“ ja 2016. aastal Tallinna Linnamuuseumi Fotomuuseumis näitus „Varjust välja. Esimesed naisfotograafid Eestis“ (kuraatorid Betty Ester-Väljaots ja Merili Reinpalu). Vt ka Annika Haas. „Meie esimesed naisfotograafid“. – Positiiv, 2015: 23; 2016: 24, 56–61.

4 Peeter Tooming. „Fotograafiline Must Peeter“. – Kultuurileht, 1.11.1996, 17.

5 Heili Reinart. „Üks esimesi Eesti naisfotograafe Evi Lemberg: „Olen eestlaseks jäänud igal maal, kus olen elanud“. – Postimees, 13.09.2016.

Guido Maydelli's relatives. Photo: Olga von Riekhoff (1891). Rahvusarhiiv (=ERA) 1298.1.467.2

Guido Maydelli's relatives. Photo: Olga von Riekhoff (1891). National Archives of Estonia (=ERA) 1298.1.467.2

Kahjuks on ka tema, lehestunud Tallinna kodanikust aadli-daami kohta teada väga vähe. Tema töid on mäluasutustes säilinud mõnikümme ning eranditult on tegemist ateljeefotodega. Need pildistused on oskuslikult tehtud ja esinduslikult vormistatud. Riekhoff töötas fotograafina kuni 1894. aastani, mil tema pankrotistunud ateljee omandasid vennad Kristinid.⁸

1880. aastatel lihtsustus pildistamistehnoloogia ja toimus fotograafia kiire levik. Uue nähtusena kerkisid esile fotograafia-harrastajad, kelle seas oli ka naised.

Üks huvitavamaid 19. sajandi naisfotograafe oli tartlanna **Olga Dietze** (abielludes Hecht), kellelt on säilinud ligi paarsada pildistust tema lähedastest ning Tartu ja selle ümbruse eluolust. Dietze pildistused pärinevad valdavalt aastatest 1886–1896, kuid tegevust jätkas ta ka hiljem.

⁸ Дело по прошению владельца фотографии в г. Ревеле Г. Кристина о выдаче разрешения на открытие второй фотографии, 1894. EAA.29.2.4022.

Noorpaar Olga Hecht (sündinud Dietze) ja leitnant Karl Hecht. (1882). Ajalooarhiiv (=EAA) 3742.1.197.7

Young couple Olga Hecht (born Dietze) and Lieutenant Karl Hecht. (1882). Estonian Historical Archives (=EAA) 3742.1.197.7

141

Tartu Suurturu plats (Raekoja plats) voorimeestega. Foto: Olga Dietze (1886). EAA.3742.1.190.2

Tartu Market Square (Town Hall Square) with teamsters. Photo: Olga Dietze (1886). EAA.3742.1.190.2

142 Eesti talunaised lastega. Foto: Olga Dietze (1886). EAA.3742.1.197.11

Estonian peasant women with children. Photo: Olga Dietze (1886). EAA.3742.1.197.11

Teadaolevalt oli Dietze harrastusfotograaf, kes ei tegelenud piltide müügiga. Tema pildistused mõjuvad moodsatena, olles vähem poseeritud kui enamikel kaasaegsetel elukutselistel piltidel. Seejuures oli ta esimene, kes jäädvustas kohaliku talurahvast mitte üksnes fotoateljees, vaid ka maakohtades. Mõned tema jäädvustused liikuvatest inimestest meenutavad pigem 20. sajandi momentvõtteid. Võluvad on ka Dietze maastikuvaated, reisifotod ja pildistused perekondlikest sündmustest.

Kahetsusväärset on andmed tema elust väga napid. Teada on, et 1880. aastatel abiellus ta leitnant Karl Hechtiga ning siirdus tõenäoliselt 20. sajandi algul elama Saksamaale, kus jätkas pildistamist veel 1930. aastatel.

1897. aastal Tallinnas toimunud rahvusvahelisel fotoamatöörade näitusel osales Eesti naisfotograafidest kunstiliste fotodega üksnes tallinnanna **Ebba Stackelberg**, kelle tööd pole aga säilinud.⁹

Piir elukutseliste ja harrastusfotograafide vahel jäi küll tollal ebamääraseks. Nõnda palus 1902. aastal **Anna Suuder** kubermanguvalitsuselt luba Võrumaal Laanemetsa vallas pildistamiseks ja omatehtud fotode müügiks, ilma soovita fotoateljee avamiseks. Kubermanguvalitsusest teatati talle, et selliseks tegevuseks ei ole eraldi luba vaja.¹⁰

1890. aastatel täienesid ka naissoost fotoäride omanike read. 1892. aastal sai Haapsalus ateljee avamiseks loa **Julie**

Tudma (Julie Tuudma),¹¹ kuigi tema päevapildikoja eest pidi majaomanikuna vastutama fotograaf Gustav Tomson.¹² Lühiajaliselt võttis sama aasta suvel Tallinnas oma surnud isa Charles Borchardti ateljee üle kodukooliõpetajanna **Eugenie Borchardt** (1834–1896).¹³ 1898. aastal avas Raplas ateljee **Ida Schütz**¹⁴ ning aasta hiljem alustas Ida-Virumaal Lüganusel tööd Tallinna kodanik **Emilia Leifeldt** (Leufeldt),¹⁵ kes töötas samas veel 1910. aastatel. Tegemist oli siiski jätkuvalt üksikute eranditega fotograafide väga maskuliinses seltskonnas.

20. sajandil algul täienesid naisfotograafide read jõudsamalt. 1904. aastal sai loa fotoäri avamiseks Võrumaal Vana-Antslas **Julia Vill** (Juuli Will),¹⁶ 1905. aastal avas Võrus koos oma pojaga ateljee **Elena Franz**,¹⁷ 1908. aastal Järvamaal Ambblas **Pauline Männik**, 1909. aastal Sillamäel **Anna Janovitš** (Janowitsch)¹⁸ ning 1910. aastal Lääne-Virumaal Aasperes **Lidia Uukivi**.¹⁹ Järg-

11 Дело по прошению крестьянки им. Тайбель Ю. Тудмы о выдаче разрешения на открытие фотографии в г. Гапсале, 1892. EAA.29.2.3600, 4.

12 Postimees, 3.08.1892.

13 Postimees, 12.06.1892; Дело по прошению домашней учительницы Е. Борхардт о выдаче разрешения на содержание фотографии её умершего отца К. Борхардта, 1892. EAA.29.2.3588. Ateljee tegelikuks juhatajaks oli aga pikemat aega ateljees töötanud Carl Eduard Meyer, kes omandas ateljee aasta hiljem.

14 Eesti Postimees, 20.05.1898.

15 Eesti Postimees, 21.01.1899; Postimees, 16.01.1899; Virumaa politseivalitsus, EAA.56.1.882, 632p; EAA.56.1.888, 544.

16 Postimees, 16.08.1904; Liivimaa kubermanguvalitsus, EAA.297.1.4695.

17 Liivimaa kubermanguvalitsus, EAA.297.1.4820.

18 Virumaa politseivalitsus, EAA.56.1.888, 535.

19 Hiljem jätkas ta oma tegevust Haljala kiriku juures. Vt Tiit Leimus. „Joh. v. Martinseni juures müüa daguerrotype“. – Horisont, 1999: 5.

9 Kaljula Teder. „Eesti fotograafia teerajajaid“. Tallinn 1972, 63; Catalog der Ausstellung für Amateur-Photographie in Reval vom 1. bis zum 16. März 1897.

10 Liivimaa kubermanguvalitsus, EAA.297.1.4282.

Külavahetee Tartumaal. Foto: Olga Dietze (1892). EAA.3742.1.191.9

Village road in Tartu County. Photo: Olga Dietze (1892). EAA.3742.1.191.9

nevatel kümnenditel alustas pea igal aastal fotograafina tööd mõni naine.

1920.–1930. aastate naisfotograafide seas andsid tooni kuulsa Viljandi fotograafi Jaan Rieti lähikondsed. Nõnda osales oma mehe töös aktiivselt abikaasa **Marie Riet** (sündinud Maria Uudelt, 1880–1959), kes õppis 20. sajandi algul fotokunsti Dresdenis.

1936. aastal asutatud Eesti Meisterfotograafide Ühingusse kuulus ainsa naisena Marie Rieti õde **Anna Kukk** (sündinud Uudelt, 1885–1960). Noore neiuna töötas ta Rieti fotoateljees, aastast 1906 praktiseeris ta mõne aasta Saksamaal ja siirdus seejärel Venemaale, kus avas Zeja linnakeses oma fotoäri. 1910. aastatel pildistas ta lisaks ateljeefotodele eluolu Venemaa Kauglidas, sealhulgas kullakaevandamist. 1920. aastal opteerus ta Eestisse, kus jätkas tööd Rieti fotoateljees. 1933. aastal omandas Anna Kukk esimese naisena Tööoskusameti erialase kutsetunnistuse.²⁰

1936. aastal nenditi Eesti suurimasse, Tallinna Fotoklubisse²¹ koondunud amatöörfotograafidest rääkides: „Daamidest samuavad esirinnas **Hilja Riet** ja L. Schmidt. Prl. Riet, Wiljandi fotograafi tütar on lõpetanud „Pallase“ kunstikooli Tartus, harrastab peamiselt „futurismi“, pildistades meisterliku oskusega natüürmorte. Prl. Schmidti eriliseks tugewaks küljeks on weel supelrand, nimelt naisteosakond, kuhu tavaliselt meesfotograafid juure ei

pääse. Sealt on ta jäädwustanud plaadile nii mõnegi kauni, kuid süütu hetke”.²²

Jaan Rieti tütar Hilja (1905–2006) kogus tuntuks eelkõige pühade- ja õnnesoovikaartide pildistamisega, 1930. aastatel jõudis ta pildistada ligi paarisada süžeed ja kopeerida kümneid tuhandeid kaarte.²³ Samuti oli ta 1920. aastate lõpus Eestis esimesi, kes hakkas pildistamiseks kasutama 35-millimeetrist rullfilmi.

Tuntumatest 20. sajandi esimese poole naisfotograafidest väärrib esiletõstmist veel **Lydia Tarem** (sündinud Paas, 1904–1979), kes alustas fotograafia õppimist 1919. aastal, seejärel elas ja töötas ta Haapsalus, kus tal oli oma fotoateljée.²⁴

Senise fotograafiaelu paiskas segi 1939. aastal puhkenud maailmasõda. Mitmed Eesti naisfotograafid kas küüditati (näiteks Lydia Tarem), põgenesid läände (Evi Lemberg) või olid sunnitud omandama uue elukutse.

Pärast sõda muutus fotograafiamet naiste seas aina tava-
pärasemaks ning esile kerkisid mitmed uued noored ja andekad selle töö- ja kunstivaldkonna esindajad.

20 Viljandi Tööoskusamet. Rahvusarhiiv (=ERA) 2311.1.218, 1. Vt Kadi Sikka. „Klaasnegatiivide konserveerimine ja säilitamine Filmiarhiivi Jaan Rieti kogu näitel“. Magistritöö. Eesti Kunstiakadeemia. Tallinn 2014, 9.

21 Algselt Eesti Foto Klubi nime kandnud ühing asutati 1921. aastal, 1936. aastal oli sellel 180 liiget.

22 „Mehed „pimedes kambris““. – Esmaspäev, 18.01.1936.

23 Tiina Parre. „Tuntud ja tundmatu. Fotograaf Hilja Riet“. – Kultuur ja Elu, 2008: 4.

24 Kristin Aasma. „Ühest jõulupildist valgustatud elu“. – Kultuur ja Elu, 2006: 4.

Anna Kukk 1930. aastatel Viljandis Jaan Rieti fotoateljées töötamas.
Viljandi Muuseum, F 439: 190

Anna Kukk working in the Jaan Riet's photo studio in Viljandi in 1930s.
The Museum of Viljandi, F 439: 190

Anna Kukk. Aasta 1910 paiku. TLM F11090: 3

Anna Kukk. About 1910. TLM F11090: 3

WOMEN WITH PHOTO CAMERAS

Historian TÕNIS LIIBEK presents the first Estonian women who picked up a camera and started earning a living with photography.

After photography arrived the Baltic governorates of the Russian Empire in the mid-19th century, it remained a playground for men for a long time here. According to the census of 1881, there were no female photographers in the Governorate of Estonia and only two women worked in photography studios in Estonian speaking part of the Governorate of Livonia.¹

However, the womenkind was still closely connected to photography. Throughout the times, women have been loyal customers of photo studios, and photographers recruited women to work as retouchers, copiers and reception ladies. It can be also assumed that many photographers included their wives and daughters in their business from early on, although no details about are available.²

From the early days of photography until World War II there were over a thousand photographers in Estonia, about one hundred of them were women.³

146 Most female photographers worked as assistant photographers in some studio, several of them together with their husband, that also included amateur photographers. It is characteristic that photographers were women who were either born in a photographer's family or married to a photographer. When a female photographer worked with her spouse it can be difficult to determine the authorship of the photos occasionally.

For example, **Annemarie von Stackelberg** (born von Kuhlberg, 1904–1964), a photographer in Tallinn in the 1930s used the vast collection of negatives of his husband, by then deceased amateur photographer Claus von Stackelbergi and copied images to multiple publications. She was taking photos herself also, but those were published just under the name of Stackelberg.⁴ The situation was similar with Evi Lemberg (born Elvine Marie Baumann, 1904–1999) who worked with her husband Walter.⁵

Most of the female photographers who worked in Estonia during the first century after the photography arrived here (1844–1944) were active in the 1920s and 1930s. While in the 19th century, about ten female photographers were working in Estonia, then between 1900 and 1917 a little over twenty women started working as photographers and between 1918 and 1940, over fifty. Many of them worked only for a short period though, and from most of them there are no photos with a definite authorship left. At the same time, there are women who made hundreds of pictures that have been preserved.

The first female photographer in Estonia is known to be Olivia Ohlsson from Sweden who, in the spring of 1867, opened a studio next to Kochi Hotel (later Gold Lion) in Harju Street in Tallinn.⁶ Her stay in Tallinn was very brief, however, and her life story after that is unknown. None of her photographs have been identified.

The next known female photographer, who made a living by taking pictures in Estonia, started to work over a couple of decades later. It was Olga von Riekhoff who in 1889 acquired the atelier of Aleksander Roberg at the Viru Gate in Tallinn. By then, the studio had been in operation for more than ten years.⁷ Riekhoff was the first professional female photographer in Estonia who worked for a longer period of time.

Unfortunately, there is very little known about this widowed noble lady from Tallinn. There are a few dozen of her works preserved and without an exception those are studio photographs. These pictures are skilfully executed and dashingly finished. Riekhoff worked as a photographer until 1894. Then brothers Kristins acquired her bankrupt studio.⁸

In 1880s the technology was simplified, and the spread of photography was rapid. As a new phenomenon, photo enthusiasts, among them women, emerged.

One of the most interesting 19th century female photographers was **Olga Dietze** (before marrying Hecht) from Tartu. From her there is preserved almost a couple of hundred pictures of her loved ones and about the life in Tartu and in its surroundings. Dietze's photos are mostly from the years 1886 to 1896, but she continued taking pictures also later.

Dietze was apparently just a hobby photographer who did not sell her pictures. Her photographs look modern because they are less posed than most of the photos professional photographers made back then. She was also the first one to capture the local peasants not only in the studio, but in the countryside as well. Some of her pictures of moving people resemble the photos of

1 Ergebnisse der eestländischen Volkszählung. Bd. 2, Die Zählung in den übrigen Städten ausser Reval: Baltischport, Wesenberg, Weissenstein u. Hapsal. Hrsg. Paul Jordan. Reval 1885. At the same time, in Riga, there were seven photo studios where all together 47 people were working, nine of them women. (Ergebnisse der baltischen Volkszählung. Th. I. Riga 1883, VIIg) In Finland there was significantly more female photographers in the 19th century, for example Caroline Becker and Hedvig Keppler were working there already in 1859. See also "Women Photographers – European Experience". Ed. by Lena Johannesson, Gunilla Knappe. Gothenburg 2004.

2 Julie Hagen-Schwarz (1824–1902), the daughter of the well-known artist and photographer August Matthias Hagen in Tartu, might have been taking photos also, as she was often painting based on photographs. The educational institution for women's entrepreneurship Lette Society (Verein zur Förderung der Erwerbsfähigkeit des weiblichen Geschlechts) was established in Berlin in 1866 and they started to teach photography only in 1890.

3 Estonian photographers' biographic database 1844–1944 (NPO Eesti Fotopärand). In 2014, the Museum of Hiiumaa opened an exhibition „First female photographers in Hiiumaa“ and in 2016 Tallinn City Museum had an exhibition „Out of the shadow. First female photographers in Estonia“ (curated by Betty Ester-Väljaots and Merili Reinpalu). See also Annika Haas. „Meie esimesed naisfotograafid“. – Positiiv, 2015: 23; 2016: 24, 56–61.

4 Peeter Tooming. „Fotograafiailine Must Peeter“. – Kultuurileht, 1.11.1996, 17.

5 Heili Reinart. „Üks esimesi Eesti naisfotograafe Evi Lemberg: „Olen eestlaseks jäänud igal maal, kus olen elanud““. – Postimees, 13.09.2016.

6 Revalsche Zeitung (=RZ), 21.03.1867.

7 The studio was at the corner of Aia Street and Narva Road in the Jürgen-son's House in Tallinn. (Narva Road 537). RZ, 24.05.1889; Дело о выдаче свидетельства вдове О. фон Рикгоф на содержание в г. Ревеле фотографии, купленной у А. Роберга, 1889. Ajalooarhiiv (=EAA) 29.2.2793.

8 Дело по прошению владельца фотографии в г. Ревеле Г. Кристина о выдаче разрешения на открытие второй фотографии, 1894. EAA.29.2.4022.

Uusaasta fotopostkaardid (1932). Foto: Hilja Riet. EAA.1769.1.389.2; Haapsalu ja Läänemaa Muuseumid SA (=HM) 6942: 83 ArPk

New Year photo postcards. (1932). Photo: Hilja Riet. EAA.1769.1.389.2; Foundation of Haapsalu and Läänemaa Museums (=HM) 6942: 83 ArPk

20th century. Dietze's landscape photographs, travel pictures and photos of family events are also charming.

Sadly, the information about her life is very scarce. It is known that in 1880s she married Lieutenant Karl Hecht and likely moved to Germany in the beginning of 20th century, where she kept taking photos still in 1930s.

The only female photographer who took part of the international amateur photographers' exhibition in Tallinn in 1897 with her artistic photos was **Ebba Stackelberg**, but her work has not survived.⁹

The boundary between professional and amateur photographers was rather vague back then, however. For example, Anna Suuder asked in 1902 from the administration of the Governorate for a permission to take photos in Laanemetsa municipality and to sell those pictures, without opening a photo studio. The administration of the Governorate informed her that such activities do not require a permission.¹⁰

In 1890s more and more women became business owners. In 1892 **Julie Tudma** (Juulie Tuudma) got a permission to open an atelier in Haapsalu,¹¹ although the owner of the house photographer Gustav Tomson was required to take the responsibility for her photo studio.¹² For a short period of time in the summer of 1892 home-school teacher **Eugenie Borchardt** (1834–1896) took over the atelier of her deceased father Charles Borchardt.¹³

9 Kaljula Teder. „Eesti fotograafia teerajajaid“. Tallinn 1972, 63; Catalog der Ausstellung für Amateur-Photographie in Reval vom 1. bis zum 16. März 1897.

10 The administration of the Governorate of Livonia, EAA.297.1.4282.

11 Дело по прошению крестьянки им. Тайбель Ю. Тудмы о выдаче разрешения на открытие фотографии в г. Гапсале, 1892. EAA.29.2.3600, 4.

12 Postimees, 3.08.1892.

13 Postimees, 12.06.1892; Дело по прошению домашней учительницы Е. Борхардт о выдаче разрешения на содержание фотографии её умершего отца К. Борхардта, 1892. EAA.29.2.3588. The real manager of the studio was Carl Eduard Meyer, who was a long-time employee there and who acquired the studio a year later.

In 1898 **Ida Schütz** opened a studio in Rapla¹⁴ and a year later **Emilia Leifeldt** (Leufeldt) from Tallinn started to work in Lügänuše in Ida-Viru County.¹⁵ She had a business there still in the 1910s. However, those ladies were still exceptions in the very masculine group of photographers.

At the beginning of 20th century female photographers started to rapidly become more common. 1904 the authorisation was granted to **Julia Vill** (Juuli Will) to open her photo business in Vana-Antsla in Võru County,¹⁶ in 1905 **Elena Franz** opened an atelier in Võru together with her son,¹⁷ in 1908 **Pauline Männik** started to work in Ambla in Järva County, in 1909 started **Anna Janovitš** (Janowitsch) her business in Sillamäe¹⁸ and 1910 **Lidia Uukivi** in Aaspere in Lääne-Viru County.¹⁹ In the coming decades, almost every year a woman started to work as a photographer.

Among the female photographers of 1920s and 1930s the most famous were the relatives of the renowned photographer Jaan Rieti from Viljandi. His wife **Marie Riet** (born Maria Uudelt, 1880–1959) actively participated in his work. She studied photography in Dresden in the beginning of 20th century.

The only woman in the Estonian Master Photographers Society, founded in 1936, was Marie Riet's sister **Anna Kukkk** (born Uudelt, 1885–1960). As a young lady, she worked at the Riet's studio, starting from 1906 she spent couple of years in Germany to practice photography and then she moved to Russia, where she opened her own business in the town of Zeya. In the 1910s, she took photos in her atelier, but in addition to that she was

14 Eesti Postimees, 20.05.1898.

15 Eesti Postimees, 21.01.1899; Postimees, 16.01.1899; Viru County police administration, EAA.56.1.882, 632p; EAA.56.1.888, 544.

16 Postimees, 16.08.1904; Liivimaa kubermanguvalitsus, EAA.297.1.4695.

17 The administration of the Governorate of Livonia, EAA.297.1.4820.

18 Viru County police administration, EAA.56.1.888, 535.

19 Later she continued working at the Haljala church. See also Tiit Leimus. „Joh. v. Martinseni juures müüa daguerrotype“. – Horisont, 1999: 5.

Naine kübaraga ning poisi portree raamatuga (1930. aastad). Foto: Lydia Tarem. HM1569: 23 ja 32 Ff

The woman with the hat and the portrait of the boy with a book. (1930s). Photo: Lydia Tarem. HM 1569: 23 ja 32 Ff

also photographing life in the Russian Far East, including gold mining. In 1920 she opted to come back to Estonia, where she continued her work in Riet's studio. In 1933 Anna Kukk became the first woman to get the professional qualification certificate.²⁰

In 1936 a newspaper wrote an article about the amateur photographers in Tallinn Photo Club,²¹ the biggest of its kind in Estonia: "Among the ladies, there are at the forefront **Hilja Riet** and L. Schmidt. Ms. Riet, the daughter of a photographer from Viljandi, has graduated Pallas art school in Tartu, practices mainly futurism, and takes masterfully photos of still-life. Ms. Schmidt's strong suit is beach, especially ladies' beach where male photographers usually have no access. There she has captured on the photographic plate many beautiful, yet innocent moments."²²

Jaan Riet's daughter Hilja (1905–2006) was mostly known for photographing holiday and congratulation cards, in 1930s she captured nearly a couple of hundred different storylines and copied tens of thousands of postcards.²³ Also, in the end of the 1920s she was one of the first in Estonia, who started using 35 mm film for taking photos.

From the known female photographers of the first half of the 20th century worth mentioning is also **Lydia Tarem** (born Paas, 1904–1979), who started photography studies in 1919.

After that she lived and worked in Haapsalu, where she had her photo studio.²⁴

Estonian photography society was thrown into chaos by the outbreak of the World War II. Many female photographers were either deported (for example Lydia Tarem), fled to the West (Evi Lemberg) or were forced to pick up a new profession.

After the war, female photographers became increasingly common and several young and talented women emerged in this line of work and art.

20 Work Skills Agency in Viljandi. National Archives of Estonia (=ERA) 2311.1.218, 1. See also Kadi Sikka. „Klaasnegatiivide konserveerimine ja säilitamine Filmiarhiivi Jaan Rieti kogu näitel”. Master Thesis. Estonian Academy of Arts. Tallinn 2014, 9.

21 Originally the society was called Estonian Photo Club and it was founded in 1921. In 1936 it had 180 members.

22 „Mehed „pimedas kambris””. – Esmaspäev, 18.01.1936.

23 Tiina Parre. „Tuntud ja tundmatu. Fotograaf Hilja Riet”. – Kultuur ja Elu, 2008: 4.

24 Kristin Aasma. „Ühest jõulupildist valgustatud elu”. – Kultuur ja Elu, 2006: 4.